

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.11.48](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.11.48)

УДК: 657.1

Л. М. Очеретько,
к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування,
Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID: 0000-0001-9159-5094
Ю. Ю. Романова,
магістрантка кафедри обліку та оподаткування,
Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID: 0000-0002-2208-5522

ПРОБЛЕМИ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

Larisa Ocheretko
Ph.D. in Sociology, Associate Professor of Accounting and Taxation chair
National University "Zaporozhye Polytechnic"
Yuliia Romanova
Master's degree speciality "Accounting and Taxation"
, National University "Zaporozhye Polytechnic"

PROBLEMS AND IMPROVEMENTS OF PRODUCTION ACCOUNTING ORGANIZATION

У статті розглянуто значення бухгалтерського обліку виробничих запасів для підприємств, досліджено передумови та принципи його правильної організації.

Доведено значення класифікації запасів, яка забезпечує виконання основних завдань організації обліку та контролю виробничих запасів. Встановлено, що існує потреба у чіткому розмежуванні запасів виробничої діяльності із подальшою їх деталізацією та запасів, придатних для обслуговування виробничого процесу.

Запропоновано узагальнену класифікацію виробничих запасів, яка об'єднує у собі найнеобхідніші для потреб управління виробничими запасами на металургійному підприємстві ознаки та види запасів, а тому дозволяє вчасно прийняти ефективне управлінське рішення.

Сформовані основні передумови раціональної організації обліку виробничих запасів. Визначено напрями підвищення ефективності використання та руху виробничих запасів підприємств.

Представлені завдання, які сприяють формуванню інформації для управління виробничими запасами з метою забезпечення безперервного процесу металургійного виробництва.

Запропоновано шляхи удосконалення організації обліку запасів.

For the implementation of production and economic activity, enterprises of all types of ownership and economic sectors use inventories, which are the most important and significant

part of the assets of the enterprise. They occupy a special place in the structure of property and dominant positions in the structure of expenses of enterprises of different spheres of activity. Inventories are an integral part of the group of material resources that form economic (production) resources.

The article considers the importance of inventory accounting for enterprises, examines the prerequisites and principles of its proper organization.

Inventories are classified as current assets because they can be converted to cash over a year or one operating cycle. Depending on how well the inventory will be organized, the accuracy of determining the profit of the enterprise depends, and, equally important, the conservation of the inventories themselves, since inventories are one of the main components of the cost of sales, works, services, etc. Inventory accounting is one of the most time consuming sections of accounting because it manages tens, hundreds, and sometimes thousands of inventory names.

In addition, inventory accounting is closely linked to the settlement of accounts with suppliers and contractors, accountants, inventory records in stock and further - to the settlement of accounts with buyers and customers.

The value of inventory classification is proved, which ensures the fulfillment of the basic tasks of inventory organization and inventory control. It is established that there is a need for a clear delineation of production activity stocks with their further detailing and stocks suitable for maintenance of the production process.

A generalized classification of inventories is proposed, which combines the characteristics and types of inventories necessary for the management of inventories at a metallurgical enterprise, and thus allows timely effective management decisions.

The industrial sector is constantly developing and has a significant demand for its products, and its output is increasing every year. However, like every industry, there are so many unresolved issues that hold back its development and profitability.

The technological features of metallurgical production involve the use of a large amount of materials, which in turn complicates inventory control and requires increased responsibility for the organization.

The basic prerequisites for rational organization of inventory accounting are formed.

In order to carry out the production process in a stable manner, the working capital must be constantly available in the form of material, that is, the enterprise must have the necessary reserves of raw materials, fuels, petroleum products and other values in the required sizes.

The peculiarity of them is a single use in the production process, the transfer of the entire cost to the cost of manufactured products (works, services). Therefore, control over the conservation of material resources, the rational use of them in production is of great importance.

The directions of increasing the efficiency of utilization and movement of production stocks of enterprises are determined.

The tasks that contribute to the formation of information for inventory management with the aim of ensuring a continuous process of metallurgical production are presented.

Ways to improve inventory accounting are suggested.

Ключові слова: *Бухгалтерський облік, виробничі запаси, класифікація, оцінка запасів, управління запасами, облік виробничих запасів.*

Keywords: *Accounting, productive supplies, classification, estimation of supplies, control of inventories, account of productive supplies.*

Постановка проблеми: Для формування ринкової економіки в Україні необхідно забезпечити ефективний розвиток металургійних підприємств, зростання їх виробничого потенціалу та реалізація конкурентоспроможної продукції на внутрішньому та зарубіжних ринках. Це вимагає створення якісної нової системи управління матеріальними ресурсами, і перш за все, виробничими запасами. Оскільки при формуванні собівартості готової продукції виробничі запаси займають особливе місце не лише у складі майна підприємства, а й у структурі витрат підприємства.

Актуальність даного дослідження зумовлена трудомісткістю облікового процесу виробничих запасів, їх різноманітністю (від матеріалів і тари до палива і запасних частин), оформленням великої кількості первинних документів на різних стадіях руху виробничих запасів. Тому виникає необхідність визначення методичних аспектів регулювання організації обліку виробничих запасів на металургійному підприємстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Теоретичні основи та їх практичне застосування в організації обліку виробничих запасів розглядали такі вітчизняні вчені як: Г. Єрмоленко, Б. Шумляєв, В. Кононенко, Ж. Цупаленко, А. Криклива, А. Литвиненко, А. Малахова, О. Мартиненко, О. Одношевна, О. Рибалко, Н. Сіротенко, В. Янчук, О. Кипоренко, які досліджували вдосконалення обліку виробничих запасів на підприємствах загалом. Утім, попри вагомий напрацювання щодо роз'яснення сутності виробничих запасів, їх класифікації, оцінювання, єдиної позиції у виявленні цього поняття серед учених не вироблено.

Формування цілей статті: Метою дослідження є вивчення основних проблем в організації обліку виробничих запасів та розробка шляхів удосконалення в здійсненні управління діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу: Виробничі запаси є дуже важливим елементом діяльності будь-якого підприємства. Їх розглядають як частину матеріальних ресурсів, які не задіяні у виробничому процесі, але їх наявність на підприємстві у передбачених розмірах є об'єктивною умовою його діяльності. Рациональне використання виробничих запасів має велике економічне значення. Забезпеченість виробничими запасами є необхідною умовою здійснення господарської діяльності підприємства, а ефективне використання виробничих запасів є передумовою прибуткового його функціонування.

За сучасних економічних умов при переході діяльності економічних суб'єктів на ринкові відносини, правильна організація бухгалтерського обліку виробничих запасів є необхідною умовою для діяльності підприємства. Для оцінки виробничих запасів та визначення, який запас необхідно поповнювати і яким може бути обсяг замовлення, важливу роль виконує система управління запасами. Досягнення ефективного використання запасів можливе при правильній організації їх обліку та внутрішньому контролю над їх використанням та рухом.

Сіротенко Н.А. вважає, що однією з проблем є визначення деяких видів запасів, як об'єктів обліку. Адже у П(С)БО 9 «Запаси» не наведено чіткого визначення в складі виробничих запасів таких понять як «сировина», «матеріали», «товари» тощо, бо розподіл виробничих запасів на такі складові як: сировина, матеріали, паливо є умовним, бо те, що «у межах одного підприємства те, що вчора було придбано як товар, завтра може стати сировиною або матеріалами, і навпаки. Це залежить не від якісних характеристик, джерел надходження або інших показників, а виключно від призначення таких запасів» [4, с.142].

Єрмоленко Г. С. та Шумляєв Б. О. вважають, що необхідною передумовою правильної організації обліку запасів на підприємствах є правильне групування (класифікація) запасів[3, с. 29].

Розглядаючи підходи до класифікації виробничих запасів, можна зазначити, що В.В. Сопко вважає, що у бухгалтерському обліку класифікація виробничих запасів доцільна за такими групами (субрахунками): сировина і матеріали (у т. ч. основні, допоміжні); куповані напівфабрикати; тара і тарні матеріали; паливо; будівельні матеріали, конструкції, деталі та обладнання до встановлення; запасні частини; матеріали, передані у переробку; інші матеріали[1, с. 197].

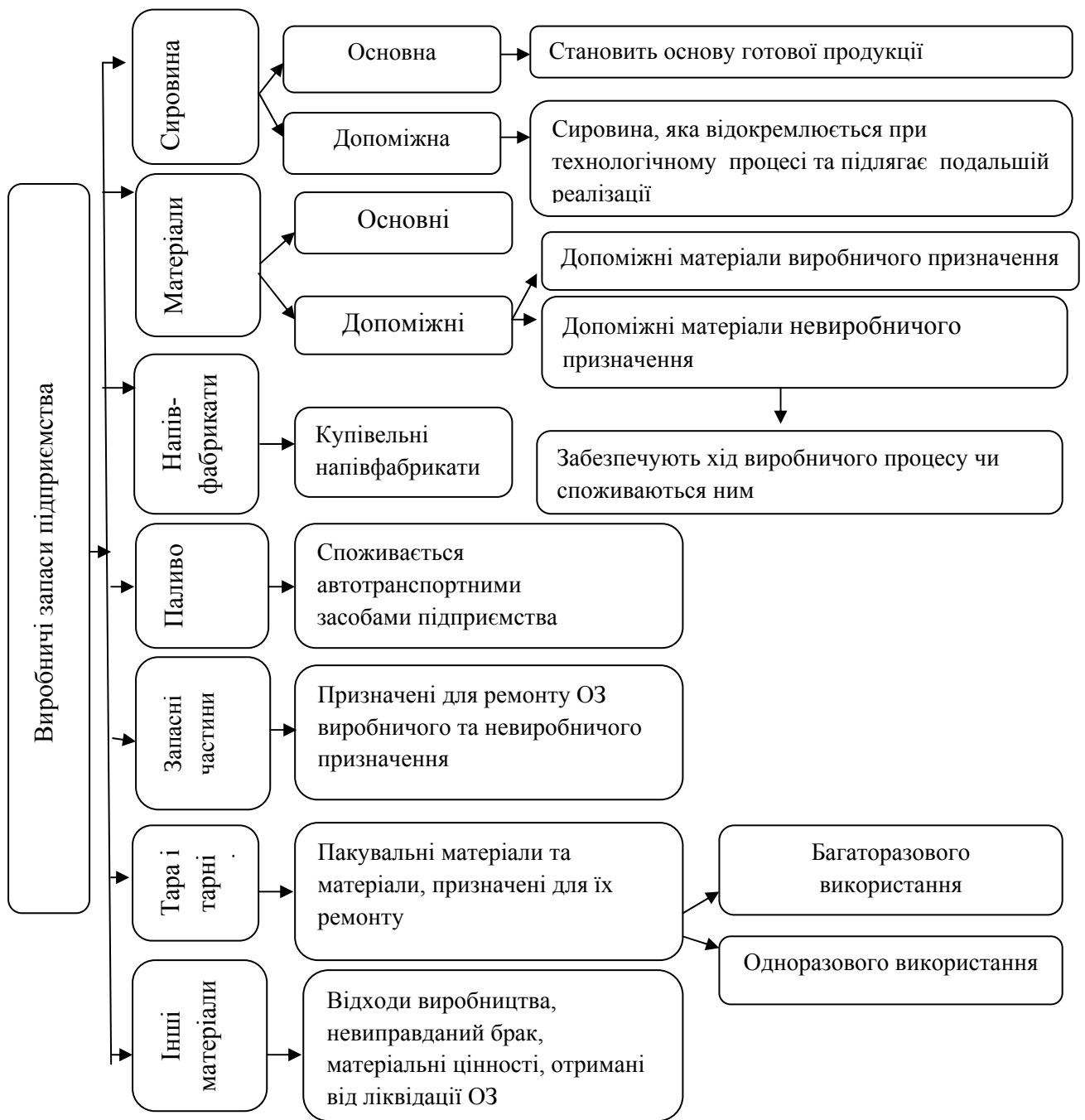
Саме класифікацію виробничих запасів за субрахунками Ф.Ф. Бутинець розглядає як найбільш важливу і раціональну та пропонує більш ґрунтовну і розширену класифікацію за наступними ознаками: за призначенням і причинами утворення; за місцем знаходження; за рівнем наявності на підприємстві; за наявністю на початок і кінець звітного періоду; по відношенню до Балансу — балансові і позабалансові; ступенем ліквідності; за походженням; за обсягом; за сферою використання; за складом та структурою; за роллю у процесі виробництва продукції (робіт, послуг) [2, с. 245]. При цьому вчений також наголошує, що цей поділ має умовний характер і часто залежить лише від кількості матеріалу, використаного на виробництво різних видів продукції.

Аналіз літературних джерел свідчить про неоднозначність підходу вчених до виділення ознак, що покладаються в основу класифікації запасів підприємства. Це дозволяє зробити висновок про те, що немає єдиної класифікації запасів, яку можна було б використати на будь-якому підприємстві.

Проте існуючі економічні класифікації не в повній мірі відповідають специфіці виробництва конкретного підприємства. А тому постає питання економічно обґрунтованої класифікації виробничих запасів з метою ефективно організації обліку та контролю за їх наявністю та використанням.

Підприємства металургійного комплексу промисловості, що виготовляють різні види сплавів металу, мають певну специфіку виробництва, що зумовлена передусім використанням значної кількості різноманітних виробничих запасів. Тому виникає потреба у чіткому розмежуванні запасів виробничої діяльності із подальшою їх деталізацією та запасів, придатних для обслуговування виробничого процесу (рис. 1).

Ми вважаємо класифікації виробничих запасів вчених слушними та такими, що можуть бути ефективно застосовані на металургійному підприємстві. Пропонуємо узагальнену класифікацію виробничих запасів, яка об'єднує у собі найнеобхідніші для потреб управління виробничими запасами на металургійному підприємстві ознаки та види запасів, а тому дозволяє вчасно прийняти ефективне управлінське рішення.

Рис. 1. Класифікація виробничих запасів металургійних підприємств

За місцем знаходження виробничі запаси класифікують на складські, у виробництві та в дорозі. Складські – запаси, що знаходяться на складах підприємства. У виробництві – запаси, що знаходяться у процесі обробки. В дорозі – запаси, що відвантажені споживачу і ще ним не отримані, знаходяться в дорозі.

За рівнем наявності на підприємстві вчені виділяють нормативні та понаднормові виробничі запаси. Нормативні – запаси, що відповідають запланованим обсягам запасів, необхідним для забезпечення безперебійної роботи підприємства. Понаднормові – запаси, що перевищують їх нормативну кількість.

За наявністю на початок і кінець звітної періоду слід виокремити початкові та кінцеві виробничі запаси. Початкові – величина запасів на початок звітної періоду. Кінцеві – величина запасів на кінець звітної періоду.

Відносно до балансу дослідники розглядають балансові та позабалансові виробничі запаси. Балансові – запаси, що є власністю підприємства і відображаються в балансі. Позабалансові – запаси, що не належать підприємству і знаходяться у нього через певні обставини.

За ступенем ліквідності виробничі запаси поділяють на ліквідні та неліквідні. Ліквідні – виробничі та товарні запаси, що легко перетворюються на грошові кошти у короткий термін і без значних втрат первісної вартості таких запасів. Неліквідні – виробничі та товарні запаси, які неможливо легко перетворити на грошові кошти у короткий термін і без значних втрат первісної вартості таких запасів.

За походженням існують первинні і вторинні виробничі запаси. Первинні – запаси, що надійшли на підприємство від інших підприємств і не підлягали обробці на цьому підприємстві. Вторинні – матеріали та вироби, що після первинного використання можуть застосовуватися вдруге у виробництві (відходи виробництва).

За обсягом виробничі запаси класифікують на вільні та обмежені. Вільні – запаси, що знаходяться у надлишку на підприємстві. Обмежені – запаси, що знаходяться в обмеженій кількості на підприємстві.

За сферою використання виділяють виробничі запаси у сфері виробництва й у невиробничій сфері. У сфері виробництва – запаси, що знаходяться у процесі виробництва (виробничі запаси, незавершене виробництво). У невиробничій сфері – запаси, що не використовуються у виробництві.

Висновок: Наведена класифікація запасів може вирішити основні проблеми обліку виробничих запасів на металургійному підприємстві, серед яких найбільш важливими є:

1. Забезпечення своєчасного документального оформлення руху виробничих запасів.
2. Контроль за повним і своєчасним оприбуткуванням виробничих запасів та їх збереження у місцях зберігання і на всіх стадіях обробки.
3. Забезпечення відповідності складських запасів нормативам.
4. Достовірна оцінка виробничих запасів.
5. Розрахунок фактичної собівартості витрачених матеріалів та їх залишків.
6. Відображення операцій з оприбуткування та витрачання виробничих запасів у системі бухгалтерського обліку тощо.

Можна зробити висновки, що вирішення перерахованих проблем сприяють формуванню інформації для управління виробничими запасами з метою забезпечення безперервного процесу металургійного виробництва.

Таким чином, виробничі запаси є дуже важливим елементом діяльності металургійного підприємства, а раціональне використання виробничих запасів має велике економічне значення. Отже, забезпеченість виробничими запасами є необхідною умовою здійснення господарської діяльності металургійних підприємств, а ефективне використання виробничих запасів є передумовою прибуткового його функціонування.

Проведені дослідження показують, що процес обліку надходження та використання виробничих запасів є трудомістким процесом, тому на багатьох підприємствах спостерігаються певні недоліки, що призводять до великих втрат запасів. Можемо зауважити, що до цього часу залишаються невирішеними багато важливих питань, пов'язаних з розробкою науково обґрунтованої системи обліку виробничих запасів.

Всі вище перелічені заходи будуть сприяти підвищенню раціонального використання запасів та покращенню ефективності діяльності підприємства.

Список літератури.

1. Сопко В. Бухгалтерський облік: навч. посіб. / В. Сопко, З. Гуцайлюк, М. Щирба, М. Бенько. — Тернопіль: Астон, 2005. — 197-199 с.
2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / [Ф.Ф. Бутинець та ін.]; за ред. [і з передм.] Ф. Ф. Бутиця. — 8-ме вид., доп. і перероб. — Житомир: ПП «Рута», 2009. — 912 с.
3. Єрмоленко, Г. С. Організація обліку виробничих запасів, недоліки обліку та шляхи його удосконалення / Г. С. Єрмоленко, Б. О. Шумляєв / Зб. наук. пр. Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту. – 2012. – № 3. – С. 29–34.
4. Сіротенко, Н. А. Запаси – об'єкт обліку та контролю: сучасний стан та напрями вдосконалення / Н. А. Сіротенко // Вісник соціально-економічних досліджень : [зб. наук. пр.] / голов. ред. М. І. Зверяков ; Одеський держ. екон. ун-т. – Одеса, 2009. – Вип. 36. – С. 160–165.

References.

1. Sopko, V. Hutsajliuk, Z. Schyrba, M. and Ben'ko, M. (2005), *Bukhhalters'kyj oblik: navch. posib.* Aston, Ternopil', Ukraine, pp.-197-199.
2. Butynets, F.F. (2009), *Bukhhalterskyuy finansovyy oblik [Accounting financial accounting]*, 8nd ed, Ruta, Zhytomyr, Ukraine.
3. Yermolenko, H. S. and Shumliaiev, B. O. (2012), “Organization of inventory accounting, deficiencies in accounting and ways to improve it”, *Zb. nauk. pr. Dnipropetrovs'koho natsional'noho universytetu zaliznychnoho transportu*, vol. 3, pp 29-34.
4. Sirotenko, N. A. (2009), “Inventories are an object of accounting and control: current status and areas of improvement”, *Visnyk sotsial'no-ekonomichnykh doslidzhen'*, vol. 36 , pp. 160–165.

Стаття надійшла до редакції 05.11.2019 р.